

Βία και Κοινωνία

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

Α. ΒΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

 «η κοινωνία είναι το προϊόν των αρετών μας και το κράτος των ελαττωμάτων μας» (Τόμας Πάιν)

Θεσμοποίηση της ιδιοκτησίας και της εξουσίας

 Η βία αποτελεί οργανικό στοιχείο των ανθρωπίνων σχέσεων στα πλαίσια κάθε κοινωνικού σχηματισμού, ο οποίος στηρίζεται στη θεσμοποίηση της ιδιοκτησίας και της εξουσίας, και ο οποίος κατά συνέπεια υφίσταται διαρκώς σαν παράγωγο (και παραγωγός ταυτόχρονα) μιας θεμελιώδους αντίθεσης ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία.

«Έλλογες» και «άλλογες» μορφές βίας

Οι «έλλογες»: νόμιμη βία

- μονοπωλούνται από την κρατική εξουσία και τους διάφορους επί μέρους εξουσιαστικούς θεσμούς,
- επιβάλλονται ως βασικός ρυθμιστικός παράγοντας της κοινωνικής συμβίωσης και
- καλύπτονται με τον μανδύα της νομιμότητας,

...

Οι άλλογες: παράνομη βία

- αποδίδονται σε κάποια «ιδιότυπα», ασαφή και απροσδιόριστα στοιχεία της συμπεριφοράς των ατόμων,
- ενοχοποιούνται ως παράγοντες κοινωνικής αποσταθεροποίησης και
- εκτοπίζονται στο χώρο της παρανομίας.

Η διάκριση μεταξύ νόμιμης και παράνομης βίας

 τείνει να συγκαλύψει την πραγματική φύση των διαφόρων εκδηλώσεων της βίας ως προϊόν μιας επιθετικότητας που σε ότι αφορά τις θετικές ή δημιουργικές εκφράσεις της έχει βιολογική καταγωγή, ενώ σε ότι αφορά τις αρνητικές ή καταστρεπτικές εκδηλώσεις της έχει κοινωνική προέλευση.

...

 ... οι σύγχρονες κοινωνιολογικές, εθνολογικές, ηθολογικές και νευροφυσιολογικές έρευνες, διέλυσαν το μύθο της καταστρεπτικής επιθετικότητας που είναι δήθεν άρρηκτα συνδεδεμένη με την «ανθρώπινη φύση» οφειλόμενη σε κάποιο ακαθόριστο «γενετικό προγραμματισμό».

Κοινωνίες σε ειρήνη

 Η Κοινωνική Ανθρωπολογία μάλιστα έκανε γνωστές στο Δυτικό κόσμο πολλές κοινωνίες που δεν επιτρέπουν την εκδήλωση σωματικής ή λεκτικής βίας.

γενετικά προγραμματισμένη επιθετικότητα

- Η σύγχρονη διεπιστημονική προσέγγιση του προβλήματος καταδειχνει ότι υπάρχει μια μόνο γενετικά προγραμματισμένη επιθετικότητα που είναι κοινή στον άνθρωπο και τα ζώα. Πρόκειται για την επιθετικότητα που συγκροτείται από 4 βασικές παρορμήσεις οι οποίες εξυπηρετούν την επιβίωση του ατόμου και του είδους (τροφή, συνουσία, πάλη και φυγή) και σαν τέτοια έχει θετικό, αμυντικό και επιβιωτικό χαρακτήρα.

...

 υπάρχει μια και μόνο γενετικά προγραμματισμένη επιθετικότητα, κοινή τόσο στον άνθρωπο όσο και στα ζώα: Αυτή που συναπαρτίζεται από τέσσερις βασικές παρορμήσεις (τροφή, πάλη, φυγή, συνουσία) [**Food, fight, flight, fuck**] που εξυπηρετούν την επιβίωση του ατόμου και του είδους.

...

- Πρόκειται δηλαδή για μια αμυντική ή επιβιωτική ή θετική επιθετικότητα που χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία:
- Είναι γενετικά προγραμματισμένη.
- Έχει σαφή σκοπό (την επιβίωση)
- Εκδηλώνεται μόνο όταν υπάρχει απειλή
- Παύει να υφίσταται όταν παύει να υπάρχει απειλή.
- Δεν είναι κοινωνικά μεταπλάσιμη
- Είναι κοινή στο άνθρωπο και τα ζώα.

...

■ Είναι προφανές πως αν αυτή η καταστρεπτική επιθετικότητα δεν απορρέει από την βιολογική οργάνωση του ανθρώπου, δεν μπορεί παρά να προκύπτει από τις δράσεις που ασκεί πάνω του η κοινωνική δομή. Κι αυτό το ερώτημα παραπέμπει υποχρεωτικά στο χώρο της ανθρωπολογικής έρευνας που με τη σειρά της δίνει ένα αποφασιστικό χτύπημα στον μύθο της «γενετικά καθορισμένης» καταστρεπτικής επιθετικότητας του ανθρώπου.

...

 Τούτη η **θετική αμυντικό-επιβιωτική επιθετικότητα** είναι γενετικά προγραμματισμένη, είναι κοινή στον άνθρωπο και τα ζώα, εξυπηρετεί ένα σαφή σκοπό (την επιβίωση), εκδηλώνεται μόνο όταν και για όσο υφίσταται κάποια απειλή και δεν είναι κοινωνικά μεταπλάσιμη.

αρνητική καταστρεπτική επιθετικότητα

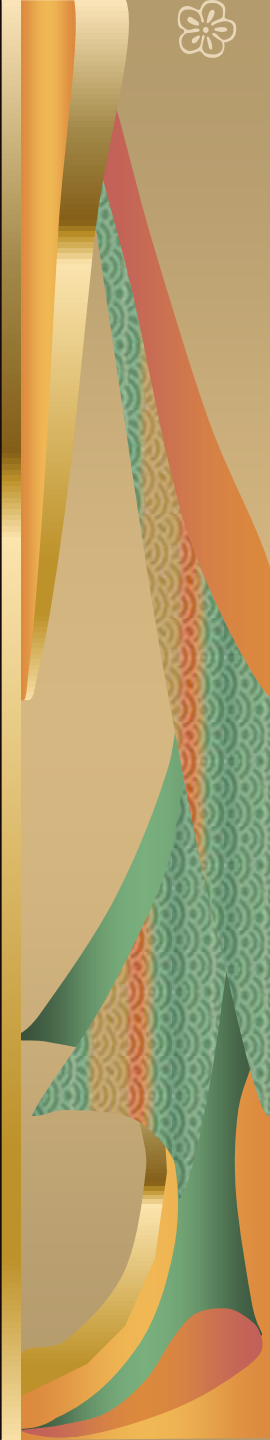
 Σε αντίθεση με αυτή, η **αρνητική καταστρεπτική επιθετικότητα** δεν είναι κοινή στον άνθρωπο και τα ζώα, δεν εξυπηρετεί ένα σαφή σκοπό, δεν εκδηλώνεται σε συνάρτηση με κάποια απειλή και είναι κοινωνικά μεταπλάσιμη.

Βία και Εξουσία

- η μόνη μορφή επιθετικότητας που είναι χειραγώγιμη και εκμεταλλεύσιμη σ' ένα ορισμένο κοινωνικό πλαίσιο, είναι η κοινωνικά προσδιορισμένη αρνητική επιθετικότητα, και η διαδικασία παραγωγής, οι μορφές εκδήλωσης και ο τρόπος χειραγώγησης και εκμετάλλευσής της, εξαρτώνται απολύτως από το είδος, τη δομή, τον προσανατολισμό και τους στόχους του δικτύου των εξουσιαστικών σχέσεων στα πλαίσια του οποίου εμφανίζεται.

...

 Το γεγονός αυτό «ερμηνεύει αφενός την τεράστια ποικιλία των εκδηλώσεων της «έλλογης» και «άλογης» βίας που κυριαρχούν σε κάθε ιστορική περίοδο στους διάφορους τύπους ανταγωνιστικών κοινωνιών και αφετέρου το μεγάλο φάσμα των τρόπων εκμετάλλευσης και καταστολής τους που επιλέγει καθεμιά απ' αυτές τις κοινωνίες

συνεργατικές – μη ανταγωνιστικές κοινωνίες

- δεν είναι θεσμοποιημένη η ιδιοκτησία και η εξουσία
- η ισορροπία επιτυγχάνεται μέσω αυτορρυθμιζόμενων κοινωνικών διαδικασιών που είναι προϊόντα των λειτουργικών αναγκών της κοινωνίας και ως τέτοια τείνουν στην ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών των μελών της.

εξουσιαστικές – ανταγωνιστικές κοινωνίες

- θεμελιώδες χαρακτηριστικό των οποίων αποτελεί η θεσμοθέτηση της ιδιοκτησίας και της εξουσίας
- η ισορροπία επιτυγχάνεται μέσω καταναγκαστικών κοινωνικών διαδικασιών που είναι προϊόντα της ανάγκης να συντηρείται και να αναπαράγεται διαρκώς η υφιστάμενη εξουσιαστική δομή της κοινωνίας, και ως τέτοια πυροδοτούν μια ατελείωτη σειρά εκδηλώσεων «έλλογης» και «άλογης» βίας, ανεξάρτητα από το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης της κοινωνίας» (Γρίβας, 1987)

Κοινωνική Ανθρωπολογία και ανθρώπινη επιθετικότητα

 Η Κοινωνική Ανθρωπολογία υιοθέτησε διαπολιτισμική, συγκριτική προσέγγιση στο ζήτημα της ανθρώπινης επιθετικότητας και βίας καθώς επίσης και σε αντίθετες εκφράσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς, όπως η ειρηνική συνύπαρξη.

...

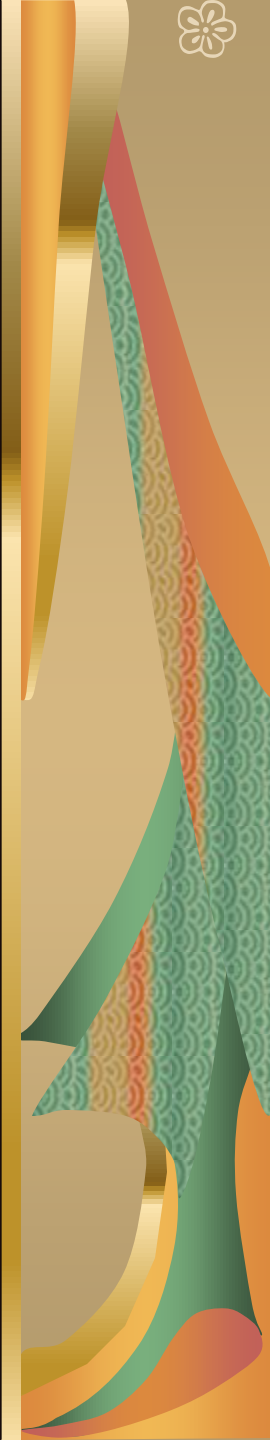
 Περιέγραψε και ανέλυσε κοινωνίες που διαφέρουν από τις κοινωνίες Δυτικού τύπου που χαρακτηρίζονται από επιθετικότητα.

...

 Κοινωνίες των οποίων η ιδεολογική βάση στηρίζει την ειρηνική συνύπαρξη.

παραδείγματα

■ Μας απέδειξε ότι η επιθετικότητα δεν είναι ποτέ πολιτισμικά ουδέτερη και ότι σε κοινωνίες όπου δεν υφίσταται ο θεσμός της ατομικής ιδιοκτησίας και της εξουσίας που είναι συνυφασμένη με αυτή (όπως για παράδειγμα οι **Αβοριγίνες**, οι **Βουσμάνοι**, οι **Ινουιτ**, οι **Ινδιάνοι Ζούνι Πουέμπλο** κ.α.) υπάρχει πλήρης ισοτιμία ανάμεσα στα δύο φύλα και θετική-αποδεκτική στάση απέναντι στη σεξουαλικότητα, ενώ είναι άγνωστα φαινόμενα ο πόλεμος, ο ανταγωνισμός, οι ψυχικές «διαταραχές» (όπως τις αντιλαμβάνεται η παραδοσιακή ψυχιατρική) και η καταστρεπτική επιθετικότητα (φόνος, βιασμός κλπ).

Β. ΠΟΛΕΜΟΣ, ΒΙΑ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

 Κατά τον ανθρωπολόγο Pierre Clastres ο πόλεμος αποτελεί την σκληρότερη, συλλογικότερη, καθαρότερη μορφή βίας (1994).

UNESCO

 Στην έκθεση της UNICEF του 1996 το κεφάλαιο επτά έχει τον τίτλο: «**Ο πόλεμος χτυπάει το σπίτι όταν χτυπάει τις γυναίκες και τα κορίτσια**».

...

 Η ίδια έκθεση αναφέρει ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια βιώνουν τις συρράξεις και τους εκτοπισμούς, με διαφορετικούς τρόπους από τους άνδρες εξαιτίας των διακρίσεων εναντίον τους.

...

 Όλο και περισσότερο, οι σύγχρονοι πόλεμοι καταστρέφουν τη ζωή των γυναικών και κοριτσιών όπως επίσης τις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης που αποτελούν το κλειδί για την επιβίωση και ανάπτυξη της οικογένειας και της κοινότητας.

Ηνωμένα Έθνη

■ Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών στις Επιπτώσεις των Ενόπλων Συρράξεων στα Παιδιά του Πολέμου, Graca Machel, αναφέρει ότι «τίποτε δεν γλίτωσε, δεν έγινε σεβαστό ως ιερό ούτε προστατεύτηκε. Ο κόσμος μας στερείται ηθικής όλο και περισσότερο» και οι άοπλοι πολίτες γίνονται συχνότερα στόχος από τους στρατιώτες. Σύμφωνα δε με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), «η ανισότητα εξαιτίας του φύλου συνήθως επιδεινώνεται σε καταστάσεις ακραίας βίας όπως στις ένοπλες συρράξεις».

Βία και Γυναίκες

Τα παραδείγματα άνισης μεταχείρισης εξαιτίας του φύλου, που οδηγούν σε αυξημένη θνησιμότητα και νοσηρότητα ανάμεσα στο γυναικείο φύλο σε περιόδους σύρραξης, περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

...

- Βία ανάμεσα στις γυναίκες και τα κορίτσια, συμπεριλαμβανομένων του βιασμού και της σκλαβιάς,
- Πείνα και εκμετάλλευση στους προσφυγικούς καταυλισμούς, όταν οι άνδρες αναλαμβάνουν τη διανομή τροφίμων,
- Υποσιτισμό όταν η βοήθεια σε τρόφιμα αγνοεί τις ιδιαιτερότητες στις διατροφικές ανάγκες των γυναικών και των παιδιών, και
- Πολιτισμικά ακατάλληλη ή ανεπαρκή πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών οικογενειακού προγραμματισμού.

